

Sportbonden voor de rechter

Een systematische jurisprudentieanalyse van de rechterlijke toetsing van regulerend handelen door sportbonden

Paul Verbruggen*

Sporters doen met regelmaat een beroep op de burgerlijke rechter om het regulerend handelen van hun sportbond te toetsen. Dit artikel onderzoekt op basis van een systematische jurisprudentieanalyse hoe die rechterlijke toetsing vorm krijgt. Het concludeert onder meer dat een kern van randvoorwaarden en beginselen de toetsing beheerst en dat de rechter aldus een belangrijke mate van rechtsbescherming aan sporters biedt.

* Mr. P.W.J. Verbruggen is universitair hoofd-docent privaatrecht aan Tilburg Law School, tevens houder van de TPR-Wisselleerstoel aan de KU Leuven (2019-2021). Dit onderzoek maakt deel uit van het NWO VENI-project 'The Constitutionalization of Private Regulation: Understanding the Role of Private Law'. Zie voor meer informatie: www.paulverbruggen.nl/projects. Met dank aan Dennis van Gulik, Steff Huijbers, Huguette Knols en Marijke Mevius voor hun ondersteuning als leden van het studentenpanel in het hier gepresenteerde onderzoek, en aan Steven Jellinghaus en Koen van Vught voor hun kritische commentaren op een eerdere versie. Eventuele fouten komen geheel voor mijn rekening.

- 1 S. Jellinghaus & G. Hahn, 'Sportrecht en de organisatiestructuur van sport', in: S. Jellinghaus & G. Hahn (red.), *Capita sportrecht*, Oud-Turnhout/s-Hertogenbosch: Gompel & Svacina 2018, p. 21. Zie ook S. Weatherill, *Principles and Practice in EU Sports Law*, Oxford: Oxford University Press 2017, p. 1.
- 2 Deze gelden zijn afkomstig van het Rijk en de Nederlandse Loterij. Zie KPMG Advisory, *Brancherapport Sport* (rapport in opdracht van Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport), 2019, p. 86-87, www.kenniscentrum.sportbewegen.nl/kennisbank/publicaties/brancherapport-sport&kb_id=25032&kb_q=sportbranche.
- 3 Art. 2 jo. art. 7 en 8 van het Reglement Toelatingseisen NOC*NSF, <https://nocnsf.nl/media/1305/reglement-toelatingseisen-nocnsf.pdf> (25 juni 2014).

1 Introductie

Sportbonden zijn machtige spelers binnen de sportwereld. Niet alleen bepalen zij de regels van het spel, ook zijn zij verantwoordelijk voor de organisatie, het bestuur en het beleid van de sport op nationaal niveau, doorgaans in afstemming met een internationale bond. Een dergelijke 'monopolistische' structuur van organisatie is kenmerkend voor de sport en haar private regulering.¹ In Nederland draagt NOC*NSF verder bij aan deze eenheid en hiërarchie. Zo vervult hij een centrale rol in de verdeling van nationale sportgelden voor topsport en sport die plaatsvindt in georganiseerd verband.² Tegelijkertijd hanteert NOC*NSF lidmaatschapsvoorwaarden die ertoe leiden dat slechts één bond per tak van sport (bijvoorbeeld voetbal) of per bundeling van takken van sport (bijvoorbeeld atletiek) lid kan zijn van de sportkoepel. Tevens is vereist dat een internationale organisatie, op wereldniveau actief, het (aspirant-)lid erkent.³

Gelet op de bijzonder hiërarchische organisatie van de sport, kan het regulerend handelen van sportbonden de sportieve en financiële belangen van sporters, begeleiders en andere betrokkenen hard raken

Gelet op de bijzonder hiërarchische organisatie van de sport, kan het regulerend handelen van sportbonden de sportieve en financiële belangen van sporters, begeleiders en andere betrokkenen (zoals scheidsrechters, clubs, organisatoren en sponsors) hard raken. Zeker als deze partijen zich beroeps- of bedrijfsmatig bezighouden met de sport, kunnen die belangen groot zijn. Het opstellen van selectiecriteria voor een internationaal toernooi, het stilleggen van een nationale competitie of het

disciplinair straffen wegens schending van een wedstrijdreglement kan directe gevolgen hebben voor de uitoefening en commerciële exploitatie van de sport. Met zekere regelmaat wordt dan ook de stap gezet naar de burgerlijke rechter om het handelen van de sportbond rechtens te laten toetsen. Zo vochten in de aanloop naar de Olympische Spelen in Tokyo turncoach Wevers en basketballer Jaring via procedures in kort geding het ingrijpende besluit van hun sportbonden aan om hen niet bij NOC*NSF voor te dragen voor deelname aan de Spelen.⁴

De rechterlijke toetsing van het handelen van sportbonden krijgt hoofdzakelijk in het verenigingsrecht vorm. Sportbonden zijn namelijk doorgaans opgericht als een vereniging. De sportbond en degenen die krachtens de wet en statuten betrokken zijn bij zijn organisatie moeten zich op voet van artikel 2:8 Burgerlijk Wetboek (BW) jegens elkander gedragen overeenkomstig hetgeen door redelijkheid en billijkheid wordt gevorderd. Of de sportbond dat in het concrete geval heeft gedaan, beoordeelt de rechter marginaal. De juridisch relevante vraag is derhalve of de bond, in de gegeven omstandigheden en alle belangen afwegende naar redelijkheid en billijkheid, zo kon handelen als hij deed.⁵

Voor rechtzoekende sporters is het onzeker hoe de burgerlijke rechter het handelen van sportbonden toetst. Dit artikel beoogt patronen bloot te leggen in de wijze waarop die toetsing vorm krijgt

2 Probleemstelling en plan van aanpak

Onduidelijk is echter waar de burgerlijke rechter bij die marginale toetsing precies op let. Wat redelijk en billijk is, zo bepaalt artikel 3:12 BW, wordt gekleurd door algemeen erkende rechtsbeginselen, de in Nederland levende rechtsovertuigingen en de betrokken

maatschappelijke en persoonlijke belangen, alles gewogen in het licht van de omstandigheden van het geval. Deze ‘caouchoucbepaling’, zoals Kollen haar omschrijft, biedt de rechter veel ruimte om het handelen van rechtspersonen te toetsen.⁶ Zij verschaft echter geen concrete inzichten in de wijze waarop die rechterlijke toetsing daadwerkelijk plaatsvindt binnen de kaders van het verenigingsrecht.

In de literatuur over het sportrecht wordt onder meer gewezen op het belang van het volgen van de juiste procedures, het opereren binnen de kaders van bestaande bevoegdheden en het handelen zonder willekeur.⁷ Een systematisch overzicht van de rechtsbeginselen, rechtsovertuigingen of belangen die de rechter in zijn beoordeling betreft en hoe deze elementen tegenover elkaar worden afgewogen in de rechtspraak, ontbreekt echter. Een dergelijk overzicht is eveneens niet voorhanden in de algemene literatuur over het verenigingsrecht. De rechterlijke toetsing van regulerend handelen door verenigingen, in het bijzonder sportbonden, is daarmee een ‘blinde vlek’ die nog nauwelijks is verkend.⁸ Een praktisch gevolg daarvan is dat rechtzoekende sporters, begeleiders en andere betrokkenen in onzekerheid verkeren over hun rechtspositie tegenover machtige sportbonden.

Dit artikel beoogt een licht te doen schijnen op deze thematiek, en patronen bloot te leggen in de wijze waarop de burgerlijke rechter handelingen van sportbonden ter regulering van de sport toetst op hun juridische houdbaarheid. De centrale vraag voor deze analyse van rechtspraak is dan ook welke randvoorwaarden de rechter aanlegt in de beoordeling van regulerend handelen door sportbonden, hoe deze voorwaarden zich tot elkaar verhouden en met welk resultaat ze worden toegepast.

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden, bespreekt het artikel in paragraaf 3 nader de verhouding tussen sportbonden, private regulering en het verenigingsrecht. Paragraaf 4 stelt aan de orde hoe de rechtspraak in het onderzoek is verzameld, geselecteerd en geanalyseerd. Die rechtspraak (n=76) is gecodeerd en geanalyseerd met be-

4 Zie hof Arnhem-Leeuwarden (vzr.) 30 juni 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:6397 (*Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie / X*) en Rb. Midden-Nederland (vzr.) 12 juli 2021, ECLI:NL:RBMNE:2021:3164 (*X / Nederlandse Basketball Bond*).

5 Jellinghaus & Hahn 2018, p. 28-29.

6 F. Kollen, *De vereniging in de praktijk* (Serie Recht & praktijk 89), Deventer: Kluwer 2007, p. 13.

7 Zie uitgebreid par. 3.

8 Vgl. K.A.M. van Vught, ‘Verenigingstuchtrecht voor de rechter. Soevereine straffen in eigen kring?’, *AA* 2019, afl. 12, p. 960 (AA20190959).

Foto: Manon Heinsman | © Ars Aequi

9 QSR International, 'NVivo qualitative data analysis', www.qsrinternational.com/nvivo-qualitative-data-analysis-software/home.

10 Zie in het algemeen over private regulering: T. Havinga, 'Private regulering: vloek of zegen?', AA 2019, afl. 11, p. 855-863 (AA20190855) (met verdere literatuurverwijzingen).

11 Jellinghaus & Hahn 2018, p. 22-23.

12 Zie bijv. Rb. Utrecht 29 augustus 2012, ECLI:NL:RBUTR:2012:BX5810 (*Hockeyclub Den Bosch / KNHB*).

13 Zie specifiek voor de verhoudingen tussen nationale en internationale voetbalbonden en hun bevoegdheden jegens leden E.M. Moison, 'De verenigingsstructuur van de voetbalbonden', *Ondernemingsrecht* 2021/60, afl. 8, p. 348-352.

14 Een ander voorbeeld betreft de Topsporters-overeenkomst die Nederlandse olympiërs sluiten met NOC*NSF alvorens deel te kunnen nemen aan de Olympische Spelen. Deze overeenkomst en de bevoegdheden die daaruit voortvloeien voor NOC*NSF stonden nadrukkelijk ter discussie in de zaak Rb. Gelderland (vzr.) 12 augustus 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:4504 (*Van Gelder / NOC*NSF*). Zie uitgebreid: C.A. Segaar & T.A. Wilms, 'Van Gelder/NOC*NSF: een analyse vanuit Nederlands (proces)recht en het internationale sportrecht', *TvSR* 2016, afl. 3/4, p. 56-61.

hulp van NVivo. Dat is een standaard softwareprogramma dat in de sociale wetenschappen veelvuldig angewend wordt voor de kwalitatieve analyse van data.⁹ Doel van dit gebruik was de bevindingen een hoog niveau van betrouwbaarheid en validiteit te geven. Paragraaf 5 presenteert de onderzoeksresultaten, die vervolgens in paragraaf 6 worden bediscussieerd in het licht van de bestaande inzichten in de literatuur. Paragraaf 7 concludeert met de beantwoording van de onderzoeksvraag en enkele afsluitende opmerkingen over de onderzoeksmethode.

3 Sportbonden, private regulering en toetsing door de burgerlijke rechter

Sportbonden zijn van oudsher georganiseerd als verenigingen van sportverenigingen. Zij vervullen een centrale rol in de private regulering van sport.¹⁰ Sportbonden stellen de sport- en spelregels vast, alsmede de reglementen voor competitie (toernooien en

wedstrijden), niveauselectie (promotie en degradatie) en de handhaving daarvan.¹¹ In deze organisatie van de sport genieten sportbonden een grote vrijheid. Op grond van de vrijheid van vereniging (art. 8 Grondwet) hebben zij namelijk binnen de grenzen van de wet de mogelijkheid zelfstandig de rechten en plichten van hun organen en leden te formuleren.¹² In veel gevallen zal de nationale sportbond echter zijn gehouden zijn regels en nationale beleid af te stemmen met de relevante internationale bond.¹³

De private regulering die uitgaat van een sportbond in de vorm van haar statuten, reglementen en besluiten is in de eerste plaats bindend voor sporters, begeleiders en andere betrokkenen vanwege hun lidmaatschap bij die bond. Gebondenheid kan ook volgen uit hoofde van een overeenkomst, bijvoorbeeld die betreffende arbeid, licentie of sponsoring.¹⁴ In alle gevallen wordt de binding echter geclausuleerd door de wet en door de redelijkheid en billijkheid. Strijdigheid met de wet

leidt in beginsel tot nietigheid van het besluit of tot de nietigheid of vernietigbaarheid van de overeenkomst.¹⁵ Het handelen in strijd met de redelijkheid en billijkheid leidt in beginsel tot een niet-van-toepassing-verklaring van een geldende regel of tot de vernietiging van een besluit.¹⁶ Een dergelijk handelen kan tevens een onrechtmatige daad van de vereniging jegens een lid opleveren, als gevolg waarvan de sportbond een gebod of verbod kan worden opgelegd, dan wel een plicht tot schadevergoeding.

Het is niet aan de rechter te bepalen of en, zo ja, welke maatregelen nodig waren in het concrete geval. Hij of zij kan alleen achteraf beoordelen of de sportbond in de gegeven omstandigheden in redelijkheid tot de genomen maatregel heeft kunnen komen

Of de vereniging in de gegeven omstandigheden in strijd met de redelijkheid en billijkheid handelde, beoordeelt de burgerlijke rechter op basis van de concrete omstandigheden van het geval. Daarbij toetst de rechter niet inhoudelijk, maar slechts marginaal.¹⁷ Het is dus niet aan de rechter te bepalen of en, zo ja, welke maatregelen nodig waren in het concrete geval. Hij of zij kan alleen achteraf beoordelen of de sportbond in de gegeven omstandigheden in redelijkheid tot de genomen maatregel heeft kunnen komen. De vraag is echter wat deze marginale toets behelst. Welke randvoorwaarden bezigt de rechter in die beoordeling? Hoe verhouden deze criteria zich tot elkaar en met welk gevolg worden ze toegepast?

Deze vragen hebben tot op zekere hoogte aandacht gekregen van sportrechtjuristen. Een discussie op basis van een systematische jurisprudentieanalyse ontbreekt daarin echter. Zo vestigt Olfers in haar bijdrage over de rechtspositie van topsporters bij uit-

sluiting van deelname de aandacht op het handelen van de sportbond buiten zijn bevoegdheidssfeer en het juist volgen van voorgeschreven procedures.¹⁸ Voor uitsluiting door selectiecriteria noemt zij het transparant handelen van sportbonden, het niet tussentijds mogen wijzigen en het voorkomen van willekeur en ongelijke behandeling van sporters.¹⁹ In het kader van het verenigingstuchtrecht behoort er volgens Olfers ook voldaan te zijn aan de eisen die in artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) worden gesteld aan een eerlijk proces.²⁰ Daaruit vloeit voort dat de procedure dient plaats te vinden met inachtneming van de beginselen van hoor en wederhoor, *ne bis in idem*, motivering en het voorhanden zijn van een beroepsmogelijkheid. Olfers stelt dat het bij hoor en wederhoor nog wel eens misgaat.²¹ Vanwege het private karakter van het verenigingstuchtrecht gelden de beginselen van openbaarheid en onafhankelijkheid en onpartijdigheid echter minder dwingend dan voor overheidsrechtspraak.²²

Olfers verwijst ter ondersteuning van haar analyse naar slechts drie rechtbankuitspraken. Jellinghaus en Hahn weten in hun handboek *Capita Sportrecht* de door Olfers gesignaleerde voorwaarden met verdere voorbeelden uit de rechtspraak te onderschrijven.²³ Zij benadrukken voor het gebruik van selectiecriteria bij topsport voorts de plicht voor de sportbond om de negatieve gevolgen van een besluit voor sporters mee te wegen in de besluitvorming (evenredigheid) en om besluiten deugdelijk te motiveren.²⁴

In de algemene literatuur over het verenigingsrecht treft men eveneens verwijzingen aan naar algemene rechtsbeginselen die de marginale toetsing door de burgerlijke rechter verder gestalte geven. Zo wijst Kollen op toetsingscriteria als misbruik van bevoegdheid, willekeur, precedentwerking en voorts 'elk ander criterium dat de rechter in het desbetreffende geval gepast acht'.²⁵ Ook Overes, Van der Ploeg en Van Veen stellen de criteria van bevoegdheidsmisbruik en willekeur centraal, maar voegen daaraan toe de beginselen van hoor en wederhoor en gelijke behandeling.²⁶ Van Vught

15 Art. 2:14 BW en art. 3:40 BW.

16 Art. 2:8 lid 2 BW en art. 6:248 lid 2 BW, resp. art. 2:15 lid 1 onder b BW.

17 Zie in het algemeen C.H.C. Overes, T.J. van der Ploeg & W.J.M. van Veen, *Van vereniging en stichting, coöperatie en onderlinge waarborgmaatschappij*, Deventer: Kluwer 2013, p. 111-113.

18 M. Olfers, 'Topsporters in de problemen? De rechtspositie van de topsporter bij uitsluiting van deelname', in: S.F.H. Jellinghaus (red.), *Buiten rechte of buiten spel? Sport & Recht, Jonge Balie Congres 2008*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2008, p. 96.

19 Olfers 2008, p. 99.

20 Olfers 2008, p. 99. Zie ook D.M. Koolaard, 'Geschilbeslechting en tuchtrecht', in: S. Jellinghaus & G. Hahn (red.), *Capita sportrecht*, Oud-Turnhout/s-Hertogenbosch: Gompel & Svacina 2018, p. 53. Overes, Van der Ploeg & Van Veen 2013, p. 153 adviseren als volgt: 'Het is verstandig om bij de regeling van de geschillenbeslechting zoveel als passend is aansluiting te zoeken bij art. 6 van het EVRM.'

21 Olfers 2008, p. 101.

22 Olfers 2008, p. 102. Zie ook Van Vught 2019, p. 968-969, onder verwijzing naar F.P. Ölçer, 'Eerlijk proces en tuchtrechtelijke procedures', AA 2016, afl. 7, p. 511 e.v. (AA20160506). Van Dijk wijst voor het tuchtrecht nog specifiek op het niet van toepassing zijn van de onschuldpresumptie en het nemo-tenetur-beginsel in het kader van dopingzaken: M. van Dijk, 'Sporttuchtrecht 2.0', *RegelMaat* 2017, afl. 2, p. 101-102.

23 S. Jellinghaus & G. Hahn, 'Sportrecht en de organisatiestructuur van sport', in: S. Jellinghaus (red.), *Capita sportrecht*, Oud-Turnhout/s-Hertogenbosch: Gompel & Svacina 2021, p. 31 en 34.

24 Jellinghaus & Hahn 2021, p. 31-32.

25 Kollen 2007, p. 13.

26 Overes, Van der Ploeg & Van Veen 2013, p. 112-113.

trekt in twijfel of het verbod op willekeur voor de marginale toetsing van een genomen tuchtmaatregel wel een handzaam beginsel is. Zijn voorkeur heeft het evenredigheidsbeginsel.²⁷ Fundamenteler van aard nog, aldus Van Vught, zijn de beginselen van hoor en wederhoor en motivering, op basis waarvan het lid toegang zou moeten krijgen tot relevante (belastende) stukken en inzicht moet worden verschaft in de redengeving en bewijsvoering voor een tegen hem gericht besluit.²⁸

Het bovenstaande overzicht geeft de verscheidenheid aan randvoorwaarden weer die de burgerlijke rechter kan gebruiken indien een sporter hem of haar aanzoekt om een contentieuze handeling van de sportbond op haar juridische houdbaarheid te beoordelen. Die verscheidenheid roept verschillende vragen op die van wetenschappelijk en praktisch belang zijn. Zo rijst ten eerste de vraag of de hierboven genoemde beginselen en criteria het geheel aan randvoorwaarden vormen die de rechter betreft in zijn of haar marginale toetsing. Gelet op hetgeen Kollen hierover stelt,²⁹ is dat onwaarschijnlijk en dus rijst de vraag welke andere voorwaarden mogelijk een rol spelen. Ook komt de vraag op naar het praktische belang van de voorwaarden. Enkele van de hierboven geciteerde auteurs stellen namelijk dat toetsing van het ene beginsel vaker leidt tot succes voor de rechtzoekende sporter dan toetsing van een ander beginsel. Om welke beginselen of voorwaarden gaat het? Is er een kern te onderscheiden? Vervolgens speelt de vraag hoe de rechter deze beginselen en andere voorwaarden weegt en met welk rechtsgevolg hij of zij die toepast. Levert een schending bijvoorbeeld ook een toewijzing van de vordering op?

4 Methoden van dataverzameling, -selectie en -analyse

De alsmar groeiende financiële belangen in de sport, tezamen met de machtige, regelgevende positie van sportbonden, rechtvaardigen een grootschalige, systematische rechtspraakanalyse om de hierboven geformuleerde vragen te beantwoorden. Het doel van een systematische rechtspraakanalyse is in

het algemeen om verbanden, patronen of ontwikkelingen in jurisprudentie op een gestructureerde en repliceerbare wijze in kaart te brengen.³⁰ De onderzoeker heeft daarbij aandacht voor methodologische aspecten van dataverzameling, -selectie en -analyse, en legt daarover verantwoording af. In de analysefase richt de onderzoeker zich uitsluitend op de tekst van rechterlijke uitspraken, die hij of zij met behulp van labels ('codering') op consistente wijze interpreteert en van betekenis voorziet. Daarbij laat de onderzoeker zich in beginsel niet uit over de normatieve vraag of de uitspraken juridisch juist of wenselijk zijn. Het doel is namelijk het op een betrouwbare wijze in kaart brengen van betekenisvolle verbanden of patronen in rechtspraak. Verschillende methoden en technieken kunnen worden gebruikt bij het opzetten en uitvoeren van het onderzoek, al dan niet ondersteund door software. Welke methoden dat precies zijn bij het hier gepresenteerde jurisprudentieonderzoek komt nu aan de orde.³¹

De groeiende financiële belangen in de sport, tezamen met de machtige, regelgevende positie van sportbonden, rechtvaardigen een grootschalige, systematische rechtspraakanalyse om de hierboven geformuleerde vragen te beantwoorden

4.1 Onderzoeksobject

Het hier geschetste onderzoeksthema omvat geen vastomlijnde categorie van rechtspraak. Het wordt evenmin beheerst door één specifieke rechtsgrond, procedure of rechtbank. Hoe moet worden gezocht naar relevante rechtspraak is daardoor niet evident. Voor een goede en consistente dataverzameling en -selectie was het dus zaak om het object van onderzoek zo nauwkeurig mogelijk te omschrijven.

Derhalve is gewerkt met een *standaardcasuspositie* waaraan de rechterlijke uitspraak moest voldoen om te

27 Van Vught 2019, p. 971.

28 Van Vught 2019, p. 968. Zie ook G.J.C. Rensen, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 2. Rechtspersonenrecht. Deel III. Overige rechtspersonen. Vereniging, coöperatie, onderlinge waarborgmaatschappij, stichting, kerkgemeenschap en Europese rechtsvormen*, Deventer: Wolters Kluwer 2017/84 onder d en 89.

29 Kollen 2007, p. 13.

30 Zie uitgebreid P.W.J. Verbruggen, 'Methoden van systematische rechtspraakanalyse: een inleiding tot het veld', in: P.W.J. Verbruggen (red.), *Methoden van systematische rechtspraakanalyse. Tussen juridische dogmatiek en data science*, Den Haag: Boom juridisch 2021 (hierna: Verbruggen 2021a).

31 Zie uitgebreid P.W.J. Verbruggen, 'Kwalitatieve rechtspraakanalyse met NVivo: lessen uit een systematisch jurisprudentieonderzoek naar rechterlijke toetsing in het sportrecht', in: P.W.J. Verbruggen (red.), *Methoden van systematische rechtspraakanalyse. Tussen juridische dogmatiek en data science*, Den Haag: Boom juridisch 2021 (hierna: Verbruggen 2021b).

worden opgenomen in het onderzoek. Die positie betreft steeds een geschil tussen de sportbond en een betrokkene, waarbij een regulerende handeling van de bond de uitoefening van een economische activiteit door de betrokkene beïnvloedt. Als *betrokkenen* kunnen onder meer worden aangemerkt sporters, hun begeleiders (trainers, coaches, ouders, medische staf), verenigingen (clubs, afdelingen), officials (scheidsrechters, arbiters, juryleden) en organisatoren of sponsors. Zij zijn op grond van het verenigingsrecht, eventueel aangevuld door het contractenrecht, gebonden aan het *regulerend handelen* van de sportbond. Dat handelen kan bestaan uit normstelling (het maken, wijzigen of intrekken van collectieve regels of beleid), het houden van toezicht (de controle op naleving of enige andere oordeelsvorming over opvolging van gestelde regels of beleid) of het handhaven van regels (het opleggen van sancties of andere (tucht)maatregelen bij niet-naleving).

De litigieuze regulerende handeling van de sportbond moet verder de uitoefening van een *economische activiteit* van de betrokkene beïnvloeden. Regulering betreft immers het sturen en regelen van economische activiteiten. Er is sprake van een economische activiteit indien de betrokkene beroepsmatig of tegen betaling sport bedrijft, begeleidt of organiseert.³² Verondersteld werd dat er sprake was van de uitoefening van een economische activiteit in het geval van wedstrijden, competities of toernooien op topsportniveau, zoals die plaatsvinden op het hoogste nationale niveau, op een Nederlands, Europees of wereldkampioenschap of op de Olympische Spelen.³³ Uitgesloten van de analyse is derhalve rechtspraak over amateursport, tenzij er ondubbelzinnig sprake is van betaling aan de betrokkene voor diens activiteit.³⁴

4.2 Dataverzameling en -selectie

Deze paradigmatische casuspositie vormde de basis voor het verzamelen van de rechtspraak. Het zoekformulier van *www.rechtspraak.nl* is gebruikt om de gehele populatie van gepubliceerde rechterlijke uitspraken te vinden die beantwoorden aan de casuspositie.³⁵ In een periode van twee maanden (ok-

tober-november 2019) zijn voor iedere sportbond die lid is van NOC*NSF en NOC*NSF zelf (n=78) verschillende zoekacties geformuleerd gebaseerd op de naam van de sportbond, zijn afkorting of alternatieve aanduidingen. Voor iedere zoekactie zijn de gebruikte zoektermen en eventuele booleaanse operatoren (EN, OF, NIET, “ ”) met Microsoft Excel bijgehouden en is er per zoekopdracht een PDF-bestand gemaakt van de gevonden treffers zoals gepresenteerd op *www.rechtspraak.nl*.³⁶ Gezamenlijk leverden die zoekacties ruim 2000 zoekresultaten op, betreffende meer dan 600 unieke civielrechtelijke uitspraken.

Iedere uitspraak is vervolgens geopend en op basis van een eerste lezing is beoordeeld of de uitspraak in grove mate voldeed aan de standaardcasuspositie. In het merendeel van de uitspraken was dat niet het geval. Na deze eerste lezing zijn ongeveer 120 unieke uitspraken geselecteerd voor nadere analyse. In al deze gevallen was de betrokken sportbond partij in een civielrechtelijk geschil, meestal als gedaagde in eerste aanleg en slechts zelden als eiser.³⁷ In een enkel geval werd de bond in vrijwaring opgeroepen en als partij toegevoegd aan de procedure.³⁸

Bij een tweede en derde lezing van de gevonden uitspraken is nauwkeurig beoordeeld of de uitspraak voldeed aan de standaardcasuspositie zoals hierboven geschetst. Als gevolg van de nadere bestudering van de uitspraken zijn bijvoorbeeld civielrechtelijke geschillen tussen de sportbond en een betrokkene over een individuele arbeids-,³⁹ huur-⁴⁰ of sponsorovereenkomst⁴¹ uitgesloten. Het juridische kader van het verenigingsrecht is hier immers voor de inhoudelijke overwegingen van de rechter in beginsel irrelevant. Dat geldt ook voor geschillen inzake de uitsluiting van toeschouwers of supporters bij wedstrijden wegens ontoelaatbaar gedrag⁴² en een vermeende inbreuk door derden op de intellectuele-eigendomsrechten van een sportbond.⁴³ Vetes binnen sportbonden over bijvoorbeeld de benoeming van bestuurders⁴⁴ of rancuneuze uitlatingen van een bond over derden zijn tevens uitgesloten,⁴⁵ omdat die geschillen

- 32 Onder betaling worden tevens begrepen sponsoring en prijzengeld. Alleen een onkostenvergoeding is ontoereikend. Vgl. HvJ EG 12 december 1974, 36/74, ECLI:EU:C:1974:140, r.o. 4 (*Walrave/Union Cycliste Internationale*) en HvJ EG 14 juli 1976, 13/76, ECLI:EU:C:1976:115, r.o. 12 (*Donà/Manter*).
- 33 Dit geldt tenzij uit de uitspraak het tegendeel blijkt (zie bijv. Rb. Amsterdam (vzr.) 15 februari 2011, ECLI:NL:RBAMS:2011:BP9468 (*Eiser/Nederlandse Rugby Bond*), waaruit volgt dat de hoogste nationale rugbycompetitie amateursport betreft).
- 34 Zie bijv. Rb. Midden-Nederland (vzr.) 25 november 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:8154 (*Eiser/KNVB*) inzake de schorsing van een amateurvoetbaltrainer voor wie het trainerschap zijn broodwinning is.
- 35 Er bestaat ook veel arbitrale rechtspraak, bijvoorbeeld van het Instituut Sportrechtspraak. Zij is vanwege het onderzoeksdoel, dat ziet op de toetsing door de burgerlijke rechter, buiten beschouwing gelaten. Zie over de verdere beperkingen van analyse van rechtspraak gepubliceerd via *www.rechtspraak.nl*, Verbruggen 2021b.
- 36 De gebruikte zoekacties en het corresponderend aantal zoekresultaten zijn te raadplegen in een CSV-bestand via het institutionele repository van Tilburg University, genaamd ‘Tilburg University Research Portal’ (<https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/sportbonden-voor-de-rechter-een-systematische-jurisprudentieanalyse>).
- 37 Zie voor een uitzondering Rb. Amsterdam (vzr.) 22 mei 2013, ECLI:NL:RBAMS:2013:CA0883 (*Judo Bond Nederland/Gedaagden*).
- 38 Bijv. HR 22 april 2005, ECLI:NL:HR:2005:AS3641, *NJ* 2006/502 (*Eisers/Wedstrijdleiding en Knac National Autosport Federatie*).
- 39 Zie bijv. Rb. Midden-Nederland (vzr.) 18 december 2013, ECLI:NL:RBMNE:2013:7251 (*Eiser/Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond*), inzake het ontslag van een assistent-grensrchter wegens psychische klachten.
- 40 Zie bijv. Rb. Amsterdam (vzr.) 15 mei 2003, ECLI:NL:RBAMS:2003:AF8863 (*Koninklijke Nederlandsche Schaatsrijdersbond/Stichting Jaap Eerden*), inzake onderhandelingen over de huur van een kunstijsbaan.
- 41 Zie bijv. HR 18 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC4842, *RvdW* 2008/455 (*Peha Holding BV/Nederlandse Skivereniging*), inzake de rechtmatigheid van de opzegging of ontbinding van een sponsorovereenkomst.
- 42 Zie bijv. Rb. Utrecht 2 december 2009, ECLI:NL:RBUTR:2009:BK5245 (*Willem II-sportporter/KNVB*), inzake de oplegging van een stadionverbod wegens openbare geweldpleging en hof Arnhem-Leeuwarden (vzr.) 12 mei 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:3395 (*Stichting Bestrijding Antisemitisme/KNVB*), inzake het niet optreden door de sportbond tegen fans naar aanleiding van discriminatoire spreekkoren.
- 43 Zie bijv. hof’s-Hertogenbosch 17 oktober 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:4524 (*MyP2P BV/The Football Association Premier League Ltd en KNVB c.s.*), inzake het gratis via een website aanbieden van sportwedstrijden die anders slechts tegen betaling te zien zijn.
- 44 Zie bijv. hof Arnhem 10 juli 2012, ECLI:NL:GHARN:2012:BX0852 (*Appellant/Nederlandse Judo Bond*).
- 45 Zie bijv. Rb. Amsterdam (vzr.) 29 oktober 2004, ECLI:NL:RBAMS:2004:AS8832 (*Eibe/Skateboard Federatie Nederland*), inzake

niet direct zien op de regulering van de sport. Ten slotte bleek een aantal uitspraken geen inhoudelijke overwegingen van de rechter te bevatten vanwege procedurele en/of bewijstechnische redenen en is om die reden niet meegenomen.⁴⁶

Na deze opvolgende leesrondes is het aantal uitspraken teruggebracht naar 75 unieke civielrechtelijke uitspraken. De uitspraken betreffen eind- of tussenuitspraken in eerste aanleg, in hoger beroep en in cassatie, alsmede uitspraken in kort geding. Besloten is om een uitspraak van een lagere rechter die in hoger beroep of cassatie wordt bekrachtigd of (deels) opzij wordt gezet, tevens op te nemen in de selectie. Hetzelfde geldt voor een bodemzaak die volgt op een kort geding. Iedere uitspraak, ongeacht of die in hogere instantie overeind blijft, bevat immers voorwaarden waarop het besluit of andersoortige handeling van de sportbond wordt geëvalueerd. Die kunnen dezelfde zijn als in de uitspraak in hogere instantie, zelfs als deze wordt vernietigd. De voorwaarden worden dan bevestigd als toetsingskader, maar hun invulling of onderlinge weging wijkt af. Als het hoger beroep wordt verworpen, kan evenzeer bevestiging van de voorwaarden plaatsvinden. Het aantal uitspraken dat zo is meegenomen is beperkt (8%), waardoor er niet een onevenredig groot aantal uitspraken in het *sample* zit dat onderwerp is geweest van een beroeps- of bodemprocedure.

Ten slotte wordt opgemerkt dat een jaar na de eerste ronde van dataverzameling een tweede zoekactie is gehouden (oktober 2020). Die actie is uitgevoerd om eventuele nieuw gepubliceerde uitspraken mee te nemen in de analyse. Het resultaat van deze tweede ronde was dat één nieuwe uitspraak in de pool van uitspraken is opgenomen. Het totale aantal te analyseren uitspraken kwam daarmee op 76.⁴⁷

4.3 Codeerschema en codering

Voor de analyse van de rechtspraak is aansluiting gevonden bij een in de sociale wetenschappen veel gebruikte kwalitatieve methode voor de inhoudsanalyse van teksten, namelijk de

cross-case analysis zoals omschreven door Miles en Huberman.⁴⁸ In meer algemene zin sluit deze methode van vergelijkende inhoudsanalyse nauw aan bij wat een rechtswetenschapper gewend is te doen indien hij of zij zich toelegt op het analyseren van een reeks rechterlijke uitspraken betreffende een bepaald leerstuk of een bepaalde casus. De stappen die deze methode voorschrijft voor het uitvoeren van een vergelijkende analyse, dat wil zeggen het ontwikkelen van het codeerschema, het coderen en het blootleggen van patronen in en tussen de uitspraken, zijn met behulp van NVivo uitgevoerd.⁴⁹

Voor de analyse van de rechtspraak is aansluiting gevonden bij een in de sociale wetenschappen veel gebruikte kwalitatieve methode voor de inhoudsanalyse van teksten, namelijk de *cross-case analysis* zoals omschreven door Miles en Huberman

Voor de ontwikkeling van het codeerschema voor het hier beschreven jurisprudentieonderzoek is een combinatie van deductief en inductief coderen gebruikt. Die aanpak sluit goed aan bij het doel van het onderzoek, namelijk het blootleggen van patronen in de wijze waarop de burgerlijke rechter het regulerende handelen van sportbonden beoordeelt op hun geldigheid. Op basis van het juridische kader voor dergelijke rechterlijke toetsing en de bestaande inzichten in de literatuur daarover is een voorlopige lijst van codes opgesteld. Deze lijst is inductief aangevuld en herijkt door opeenvolgende codeerrondes van een gedeelte van de geselecteerde uitspraken.

Het voorlopige codeerschema is vervolgens voorgelegd aan een studentenpanel om te beoordelen of het schema voldoende betrouwbaar en consistent kon worden toegepast. In een viertal rondes hebben de panelleden tien verschillende uitspraken

onrechtmatig vergelijkend warenonderzoek naar skateproducten.

⁴⁶ Zie bijv. Rb. Zutphen (vzr.) 23 augustus 2012, ECLI:NL:RBZUT:2012:BX9432 (*Heijnen / KNGU*).

⁴⁷ De geselecteerde uitspraken zijn in een CSV-bestand te raadplegen in het Tilburg University Research Portal (voetnoot 36). De uitspraken genoemd in voetnoot 4 vallen buiten de geanalyseerde data.

⁴⁸ M.B. Miles & A.M. Huberman, *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*, Thousand Oaks: SAGE Publications 1994, p. 172 e.v., zoals herzien door M.B. Miles, A.M. Huberman & J. Saldaña, *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook*, Thousand Oaks: SAGE Publications 2014, p. 100 e.v.

⁴⁹ Zie uitgebreid Verbruggen 2021b. De gehele dataset, inclusief codeerschema, codering en vergelijkende analyses, is als NVivo Project (NVP-bestand) te downloaden via het Tilburg University Research Portal (voetnoot 36).

gecodeerd. De mate van onderlinge overeenstemming is kritisch besproken en op basis daarvan werd het codeerschema aangepast. In de laatste twee rondes was de gelijkens in de codering tussen de panelleden en mijzelf – de *intercoder reliability* – dusdanig dat het codeerschema voldoende robuust was voor de codering van de gehele data.⁵⁰ Het uiteindelijke schema kent in totaal 71 unieke codes, die zijn geordend in de categorieën: vorderingen, grondslagen, inhoudelijke overwegingen, toegewezen vorderingen en afgewezen vorderingen.⁵¹

Na de vaststelling van het codeerschema is het totale aantal te analyseren uitspraken in anderhalve maand zelfstandig gecodeerd. Praktische bezwaren stonden eraan in de weg deze codering gezamenlijk te doen, bijvoorbeeld met de leden van het studentenpanel. Het werken met meerdere codeurs vereiste namelijk gezamenlijke toegang tot NVivo en de nodige training voor het juiste gebruik van de software, waarvoor geen financiële ruimte en tijd binnen het onderzoeksproject bestond. In deze omstandigheden lag het voor de hand om de betrouwbaarheid van de codering en de validiteit en reproduceerbaarheid van de daaruit verkregen resultaten te waarborgen via een ‘intracoder reliability’-test.⁵² Ook deze test getuigde van een consistente toepassing van het codeerschema.⁵³

In algemene zin blijkt dat de vorderingen die sporters, begeleiders en andere betrokkenen tegen bonden instellen in het merendeel van de gevallen worden afgewezen door de rechter

5 Bevindingen

Op basis van de aangebrachte codering is geanalyseerd aan de hand van welke randvoorwaarden de burgerlijke rechter regulerende handelingen van sportbonden toetst op hun juridische houdbaarheid. In algemene zin blijkt

dat de vorderingen die sporters, begeleiders en andere betrokkenen tegen bonden instellen in het merendeel van de gevallen worden afgewezen door de rechter. In 27 van de 76 uitspraken (36%) werd minimaal één vordering toegewezen en werd er succesvol opgekomen tegen de sportbond. In die succesvolle zaken was de vordering die het meest werd toegewezen een schorsing van een besluit (n=7) of een ge- of verbod (n=20), bijvoorbeeld inhoudende de toekenning van een bepaalde status, de kwalificatie of inschrijving van een sporter dan wel het terugdraaien van een uitsluiting of diskwalificatie.⁵⁴ De rechtsgronden op basis waarvan geageerd wordt, zijn gelegen in zowel het verenigingsrecht als het verbintenissenrecht. Eisers leunen vaak op meerdere rechtsgronden,⁵⁵ met elk hun eigen toetsingskader.⁵⁶ Die toetsing is in eerste instantie doorgaans gericht op de beoordeling van de vraag of de sportbond de van kracht zijnde (procedurele) regels heeft nageleefd.⁵⁷ Die praktijk strookt met de gedachte achter de marginale rechterlijke toetsing: de rechter blijft weg van de inhoudelijke afwegingen die een sportbond motiveert om een besluit te nemen en respecteert zijn verenigingsautonomie. De controle die er is, richt zich op procesbewaking: ‘Voor rechterlijk ingrijpen is slechts aanleiding als verenigingsbesluiten in redelijkheid niet hadden kunnen worden genomen.’⁵⁸

De verschillende lees- en codeerrondes en opvolgende analyses vestigden de aandacht op een drietal interessante patronen

Meer specifiek vestigden de verschillende lees- en codeerrondes en opvolgende analyses de aandacht op een drietal interessante patronen, die hierna de aandacht krijgen. Zij zien op de samenhang tussen: (1) de juridische grondslag van de vordering en de marginale toetsing; (2) de rechterlijke overwegingen en de uitkomst van de marginale toetsing; en (3) de rechterlijke overwegingen onderling.

50 De *intercoder reliability rate* varieerde tussen de 85% en 94% en is uitgevoerd via Microsoft Excel aan de hand van de formule die Miles & Huberman 1994, p. 64 voorstellen. Zie ook Miles, Huberman & Saldaña 2014, p. 85. De uitgevoerde toets is als XLSX-bestand te raadplegen via het Tilburg University Research Portal (voetnoot 36).

51 Het volledige codeerschema is als CSV-bestand te raadplegen via het Tilburg University Research Portal (voetnoot 36).

52 Die test – ook wel een ‘test-retest reliability’-toets genoemd – meet de mate van consistentie van codering gedaan door een enkele codeur op verschillende intervallen (t1 en t2). Zie ook Miles & Huberman 1994, p. 64.

53 De test is uitgevoerd met een zogenaamde NVivo coding comparison query. Met een overeenkomstpercentage van 99% en een Kappa van 0.98 (een statistische maat van overeenkomst tussen de codering gecorrigeerd voor de kans dat een overeenkomst per toeval bestaat) was de interne consistentie van mijn codering zeer hoog. De test is als CSV-bestand te raadplegen via het Tilburg University Research Portal (voetnoot 36).

54 Deze bevinding kan verklaard worden door het grote aantal kortgedingzaken in de dataset (79%). Een toewijzing van vorderingen met een definitief karakter, zoals de nietigverklaring of vernietiging van een besluit of een schadevergoeding, past in kort geding niet. Alle uitspraken (n=6) waarin dergelijke vorderingen werden toegewezen betroffen dan ook reguliere zaken in eerste aanleg of bodemzaken na kort geding.

55 Een extreem voorbeeld is Rb. Zutphen 21 juli 2010, ECLI:NL:RBZUT:2010:BN1808 (*Dynamic Gymnastics / KNGU*) waarin vier verschillende rechtsgronden (art. 2:15b jo. 2:8, art. 2:15c, art. 7:904 BW en fundamentele rechtsbeginselen) naast elkaar worden aangevoerd tegen een tuchtrechtelijke uitspraak. Uiteindelijk wordt de litigieuze uitspraak o.g.v. art. 7:904 lid 1 BW vernietigd.

56 In bijna de helft van de zaken (n=35) betrof het art. 2:15 BW, tegenover 8 op basis van art. 2:14 BW. Ook is de vordering regelmatig gebaseerd op onrechtmatige daad (n=31), nakoming (n=7) en de onredelijkheid van een bindende partijbeslissing krachtens art. 7:904 BW (n=9). Naast voornoemde rechtsgronden werden de redelijkheid en billijkheid van art. 2:8 BW (n=14) en fundamentele rechtsbeginselen (n=12) als zelfstandige rechtsgrond aangevoerd.

57 De naleving van statutaire regels (n=9) staat in vergelijking met de naleving van niet-statutaire reglementen (n=43) maar weinig ter discussie binnen de geselecteerde uitspraken. In slechts één zaak was de grond voor toekenning van de vorderingen gelegen in een schending door de sportbond van zijn eigen statuten: Rb. Utrecht 11 februari 2009, ECLI:NL:RBUTR:2009:BH2750 (*Eiser / Nederlandse Kano Bond*).

58 Hof Arnhem-Leeuwarden 9 juni 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:4940 (*Appellant / KNVB*), r.o. 5.4. Zie ook Jellinghaus & Hahn 2018, p. 30-32.

- 59 Zie bijv. Overes, Van der Ploeg & Van Veen 2013, p. 152 en Van Vught 2019, p. 961-962. Zie ook Rb. Zutphen (vzr.) 31 oktober 2007, ECLI:NL:RBZUT:2007:BB6956 (*Turncoach / KNGU*), r.o. 5.10; Rb. Gelderland 21 juli 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:4727 (*Eiser / Atletiekunie*), r.o. 4.2; en Rb. Gelderland (vzr.) 12 augustus 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:4504 (*Van Gelder / NOC*NSF*), r.o. 4.2.
- 60 Rb. Zutphen (vzr.) 22 augustus 2005, ECLI:NL:RBZUT:2005:AU1558 (*Eiser / Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie*), r.o. 4.1. Zie voor een voorbeeld betreffende een vordering uit onrechtmatige daad Rb. Arnhem (vzr.) 18 juni 2004, ECLI:NL:RBARN:2004:AP2217 (*Eiseres / NOC*NSF*), waarin de voorzieningenrechter overweegt: 'Uitgangspunt voor de beoordeling [of NOC*NSF onrechtmatig handelt jegens eiseres] is dat NOC*NSF zelfstandig beslist over de kwalificatie voor de Spelen. Daarbij is zij gebonden aan het Reglement Normen en Limieten en het bijbehorende Sjabloon. Toepassing van regels vereist interpretatie van die regels. Een klacht als deze over vermeende onjuiste interpretatie betekent dat de rechter heeft te toetsen of NOC*NSF in de gegeven omstandigheden in redelijkheid tot de door haar gekozen uitleg van de regel heeft kunnen komen.'
- 61 Zie bijv. hof Amsterdam 12 december 2006, ECLI:NL:GHARN:2006:AZ9180 (*KNGU / Oudturncoach*); Rb. Midden-Nederland (vzr.) 10 juni 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:3107 (*FC Twente / KNVB*), r.o. 4.9; en Rb. Utrecht (vzr.) 3 mei 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:2169 (*Franssen / Judo Bond Nederland*), r.o. 4.8 en 4.9.
- 62 Die terughoudendheid laat overigens onverlet dat de rechter de sportbond kan wijzen op onvolkomenheden in zijn regelgeving. Zo deed de voorzieningenrechter in de zaak *Van Gelder / NOC*NSF* zijn beklag over de onduidelijkheid die bestond over de gedragsregels die op basis van de met NOC*NSF gesloten Topsportersovereenkomst voor Nederlandse sporters golden tijdens hun deelname aan de Olympische Spelen in Rio de Janeiro: Rb. Gelderland (vzr.) 12 augustus 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:4504, r.o. 4.6.
- 63 Zo is bijv. in het Licentiereglement van de KNVB voor de organisatie van het Betaald Voetbal neergelegd dat ieder besluit van de Licentiecommissie moet voldoen aan onder meer de beginselen van motivering, transparantie en onafhankelijke en onpartijdige besluitvorming. Zie over de ernstige tekortkomingen in de naleving daarvan Rb. Utrecht (vzr.) 17 juni 2009, ECLI:NL:RBUTR:2009:BI8398 (*Fortuna Sittard / KNVB*).
- 64 Zo overweegt de voorzieningenrechter in Rb. Arnhem (vzr.) 11 januari 2008, ECLI:NL:RBARN:2008:BC2763 (*Eiseres / Taekwondo Bond Nederland*) ten aanzien van een besluit van een sportbond om een sporter niet uit te zenden naar de Olympische Spelen (r.o. 4.6): 'Een en ander neemt echter niet weg dat TBN ook los van de inhoud van een reglement als de Selectieprocedure de bevoegdheid heeft te besluiten een atleet die aan de kwalificatienorm voldoet, niettemin niet uit te zenden naar een kwalificatietoernooi. Maar als het om zo'n atleet gaat, moet TBN wel toereikend motiveren, waarom uitzending niet opportuun is.' Zie verder bijv. Rb. Oost-Nederland (vzr.) 26 maart 2013, ECLI:NL:RBONE:2013:BZ5500 (*Oud-bondscoach / KNGU*), r.o. 4.3.3; Rb. Gelderland (vzr.) 21 oktober 2015, ECLI:

5.1 Grondslagen en marginale toetsing
Ten eerste maakt de analyse van de geselecteerde jurisprudentie duidelijk dat tussen de rechterlijke toetsing uitgevoerd op basis van verenigingsrechtelijke en verbintenisrechtelijke grondslagen geen grote principiële verschillen bestaan. De rechter toetst op basis van het verenigingsrecht, in het bijzonder de artikelen 2:14, 2:15 en 2:8 BW, of de sportbond de wet of enige interne regelingen heeft geschonden en of de litigieuze handeling in de gegeven omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar was. Dezelfde verenigingsrechtelijke uitgangspunten gelden echter ook in grote lijnen voor de toetsing van vorderingen wanneer deze hun grondslag vinden in het verbintennisrecht, zoals onrechtmatige daad (art. 6:162 BW), wanprestatie (art. 6:74 BW) of de vernietiging van een bindende partijbeslissing (art. 7:904 lid 1 BW).

Anderen wezen reeds op deze analogie voor artikel 7:904 lid 1 BW.⁵⁹ De analyse van de geselecteerde jurisprudentie geeft tevens diverse voorbeelden inzake wanprestatie of onrechtmatige daad. In 13 uitspraken (17%) verloopt de beoordeling van vorderingen gestoeld op wanprestatie of onrechtmatige daad langs de genoemde verenigingsrechtelijke uitgangspunten. Treffend is de uitspraak waarin een sporter opkomt tegen zijn uitsluiting van deelname aan een wereldkampioenschap. Daartoe doet hij een beroep op wanprestatie van de tussen hem en de bond van kracht zijnde deelnemingsovereenkomst, alsmede op onrechtmatige daad. De voorzieningenrechter overwoog ten aanzien daarvan:

'Uitgangspunt voor de beoordeling van de vordering van [eiser] is, dat het Federatiebestuur van de KNHS op advies van de chef d'équipe zelfstandig beslist over de te verlenen goedkeuring over de samenstelling van de selectie welke wordt uitgezonden naar het wereldkampioenschap. Daarbij is het Federatiebestuur gebonden aan de in de deelnemingsovereenkomst vastgestelde selectiecriteria en procedure. Dit betekent dat thans slechts kan worden getoetst of de voorgeschreven procedure is gevolgd en voorts of het Federatiebestuur in de gegeven omstandigheden in redelijkheid tot de bestreden beslissing heeft kunnen komen.'⁶⁰

Regelmatig behandelen rechters vorderingen uit onrechtmatige daad, wanprestatie of artikel 7:904 BW gezamenlijk, omdat het bij die vorderingen – evenals bij vorderingen gebaseerd op de artikelen 2:14, 2:15 en 2:8 BW – in de kern gaat om de vraag of de sportbond de toepasselijke regels heeft geschonden, dan wel of de litigieuze handeling in de gegeven omstandigheden redelijk of zorgvuldig was.⁶¹ Een dergelijke analoge toepassing van verenigingsrechtelijke uitgangspunten in verbintenisrechtelijke relaties moet worden begrepen tegen de achtergrond van de collectieve dimensie van de toepasselijke regels ter regulering van de sport. Die regels hebben immers tot doel de sport en de organisatie en uitoefening daarvan te uniformeren en gelijke voorwaarden voor alle betrokkenen te scheppen. Ook als de regels anders dan via verenigingsstructuren toepassing krijgen, moet bij die toepassing ruimte worden gelaten voor beleid en keuzes. Daarbij past een terughoudende rechterlijke toets aan de redelijkheid of zorgvuldigheid van het handelen door de sportbond.⁶²

Er bestaan geen principiële verschillen tussen de rechterlijke toetsing uitgevoerd op basis van verenigings- of verbintenisrechtelijke grondslagen

5.2 De rechterlijke overwegingen bij marginale toetsing

Een tweede bevinding is dat de marginale toetsing een kern van elementaire randvoorwaarden of beginselen bevat aan de hand waarvan het regulerend handelen van de sportbond beoordeeld wordt. Deze voorwaarden of beginselen kunnen neergelegd zijn in de statuten en reglementen van de vereniging en daarin in groter detail zijn uitgewerkt.⁶³ Maar ook als dat niet zo is, toetst de rechter het handelen aan deze beginselen.⁶⁴ Zij geven derhalve aan waarop de marginale toetsing van de rechter zich frequent toespitst om te beoordelen of het handelen van

de sportbond als redelijk en billijk, althans zorgvuldig, kan worden beschouwd.

Om welke randvoorwaarden of beginselen gaat het hier? Afbeelding 1 laat een met NVivo gecreëerde tabel zien waarin de codering betreffende de rechterlijke overwegingen afgezet wordt tegen de uitkomst van de uitspraak. Die uitkomst betreft ofwel de toewijzing van minimaal één vordering (kolom A), ofwel de afwijzing van alle vorderingen (kolom B). De cijfers in de tabel geven de frequentie van codering aan, dat wil zeggen het aantal keer dat een tekstpassage in een uitspraak is gecodeerd onder de desbetreffende code.⁶⁵

De tabel bevestigt de hiervoor genoemde bevinding dat de marginale toetsing ten eerste is gericht op de naleving van interne regelgeving (codes 4a en 4b). De frequentie van codering is het hoogst onder die codes voor uitspraken zowel in kolom A (n=27) als

in kolom B (n=49). Verder volgt dat de toetsing zeer regelmatig een weging van de belangen van de eisers (code 15c) tegenover die van de sportbond of andere betrokkenen (code 15e) met zich brengt. Deze afweging behelst, samen met de codes 15a, 15b en 15d, een toets van *evenredigheid* of *proportionaliteit*: staan het handelen van de sportbond en de daarmee gemoeide organisatorische en collectieve belangen in redelijke verhouding tot de ernst en verwijtbaarheid van het gedrag van de betrokkene en de mogelijke negatieve gevolgen voor hem of haar?

Ook blijkt het element van *motivering* (code 9) frequent te worden geëvalueerd. Dit beginsel blijkt 21 keer betrokken te worden in de rechterlijke beoordeling die ten grondslag lag aan 17 van de 27 uitspraken waarin minimaal één vordering is toegewezen. Het motiveringsbeginsel speelt dus een rol in 63% van de uitspraken waarin een vordering werd toegewezen. Verdere

NL:RBGEL:2015:6447 (*Jurylid / KNHS*), r.o. 5.2; en Rb. Midden-Nederland (vzr.) 29 mei 2019, ECLI:NL:RBMNE:2019:2376 (*Visser / NTB en Ironman*), r.o. 4.34.

⁶⁵ Aangekend moet worden dat binnen dit kwalitatieve jurisprudentieonderzoek niet de frequentie van de codes leidend is, maar hun betekenis in context. Het heeft derhalve weinig zin statistische analyses uit te voeren op deze frequenties. NVivo faciliteert de contextuele analyse door de onderzoeker in staat te stellen de onderliggende, gecodeerde tekstpassages naar voren te halen zodat bijv. kan worden bepaald hoe de rechter precies de randvoorwaarden toepast en of zij van doorslaggevende betekenis waren voor de toewijzing van de vorderingen.

	A: Case:Uitkomst = Toewijzing vordering	B: Case:Uitkomst = Afwijzing vordering
4a Strijdigheid met statuut	3	10
4b Strijdigheid met reglement of andere interne regeling	29	52
5 Strijdigheid met wet of verdrag	10	12
5a Vrijheid van vereniging	1	0
6 Oneigenlijk gebruik van een bevoegdheid	1	0
7 Onafhankelijk, onpartijdigheid	5	7
8 Deskundigheid, expertise	3	3
9 Motivering	21	20
10 Transparantie	10	17
11 Vertrouwen en verwachtingen	5	16
12 Hoor en wederhoor	8	24
13 Gelijkheid	5	11
14 Willekeur	4	4
15a Ernst van de schending door eiser	1	10
15b Schuld of verwijtbaarheid van de eiser	2	6
15c Belangen van eiser	15	32
15d Weging van bijzondere omstandigheden aan de zijde van eiser	1	9
15e Andermans belangen	14	22
16 Subsidiariteit	4	8
17 Mogelijkheid tot herziening of beroep	3	7

Afbeelding 1. Rechterlijke overwegingen afgezet tegen de uitkomst

analyse leert dat in bijna de helft (8 uit 17 uitspraken) de gebrekkige motivering door de sportbond van doorslaggevend betekenis was voor de toewijzing van een vordering.⁶⁶ Ook het beginsel van *hoor en wederhoor* (code 12) krijgt vaak de aandacht, meer nog in uitspraken waarin alle vorderingen zijn afgewezen (24 keer in 18 uitspraken) dan in uitspraken waarin minimaal één toewijzing volgt (8 keer in 7 uitspraken). Het horen van de betrokkenen en het hen in staat stellen hun visie en belangen kenbaar te maken, gaat op basis van de gecodeerde uitspraken sportbonden dus beter af dan het deugdelijk motiveren van beslissingen.

Minder frequent, maar toch met enige regelmaat toetst de rechter het handelen van de sportbond aan andere rechtsbeginselen. Die toetsing ziet, zoals Afbeelding 1 laat zien, onder meer op de vraag of de sportbond vooringenomen is geweest en of er tegenstrijdige belangen waren die de besluitvorming hebben beïnvloed (code 7, onafhankelijkheid/onpartijdigheid); of de sportbond voldoende openbaarheid heeft betracht en de relevante informatie aan betrokkenen heeft verleend (code 10, transparantie); of de sportbond voorafgaand aan de

besluitvorming of anderszins verwachtingen heeft gewekt waarop door betrokkene redelijkerwijs mocht worden vertrouwd (code 11, vertrouwen en verwachtingen); of de sportbond gelijke gevallen gelijk behandelt (code 13, gelijkheid); of de sportbond arbitrair of willekeurig handelt (code 14, willekeur); en of er een redelijk alternatief voorhanden was, zodat de betrokkenen door het handelen van de sportbond minder getroffen zouden worden in hun gerechtvaardigde belangen (code 16, subsidiariteit).

5.3 Combinaties tussen rechterlijke overwegingen

De hiervoor genoemde randvoorwaarden of beginselen komen ook in bepaalde combinaties voor in uitspraken. Dit derde resultaat wordt besproken aan de hand van Afbeelding 2. In deze met NVivo geconstrueerde tabel kan het aantal unieke uitspraken worden afgelezen waarin geselecteerde codes (weergegeven als rijen en kolommen) voorkomen in de gecodeerde jurisprudentie. De cel waar de rij en kolom van dezelfde code elkaar kruisen, geeft het aantal uitspraken weer waarin de rechter het specifieke beginsel betreft in de toetsing. Voor bijvoorbeeld de code 10 (transparantie) is dat in 18 verschil-

⁶⁶ Rb. Arnhem (vzr.) 11 januari 2008, ECLI:NL:RBARN:2008:BC2763 (*Eiseres / Taekwondo Bond Nederland*), r.o. 4.6; Rb. Utrecht (vzr.) 29 april 2009, ECLI:NL:RBUTR:2009:BI3146 (*Eiseres / Karate-Do Bond Nederland*), r.o. 4.8 en 4.9; Rb. Zutphen (vzr.) 29 juli 2009, ECLI:NL:RBZUT:2009:BJ4173 (*Dynamics Gymnastics / KNGU*), r.o. 5.2; Rb. Utrecht (vzr.) 10 maart 2010, ECLI:NL:RBUTR:2010:BL7307 (*Oud-spelers HFC Haarlem / KNVB*), r.o. 4.8 en 4.9; Rb. Midden-Nederland (vzr.) 10 juli 2013, ECLI:NL:RBMNE:2013:2950 (*Old Forest cs / Nederlandse Algemene Danssport Bond*), r.o. 4.21; Rb. Oost-Nederland (vzr.) 26 maart 2013, ECLI:NL:RBONE:2013:BZ5500 (*Oud-bondscoach / KNGU*), r.o. 4.5; Rb. Midden-Nederland (vzr.) 4 december 2015, ECLI:NL:RBMNE:2015:8689 (*Kozakken Boys / KNVB*), r.o. 4.8.

	9 Motivering	10 Transparantie	11 Vertrouwen en verwachtingen	12 Hoor en wederhoor	13 Gelijkheid
7 Onafhankelijk, onpartijdigheid	6	4	6	6	2
9 Motivering	32	7	9	15	8
10 Transparantie	7	18	6	8	5
11 Vertrouwen en verwachtingen	9	6	15	10	6
12 Hoor en wederhoor	15	8	10	25	6
13 Gelijkheid	8	5	6	6	15
14 Willekeur	4	3	4	3	3
16 Subsidiariteit	4	3	4	4	4
17 Mogelijkheid tot herziening of beroep	5	3	0	3	2

Afbeelding 2. Aantallen uitspraken waarin codes gezamenlijk voorkomen

lende uitspraken het geval. De cel waar de rij en kolom van twee verschillende codes elkaar kruisen, duidt het aantal uitspraken aan waarin de twee betrokken beginselen beide in de beoordeling een rol spelen. Door op de individuele cel te klikken, haalt NVivo de onderliggende tekstpassages naar voren die op de beginselen gecodeerd zijn. Zo is het onder meer mogelijk kwalitatief te analyseren hoe de rechter de betrokken beginselen vormgeeft en weegt, en welke betekenis de combinaties precies hebben.⁶⁷

Uit de tabel volgt bijvoorbeeld dat 75% van de uitspraken (n=57) uit de dataset een evaluatie van motivering (n=32) of hoor en wederhoor (n=25) omvat. Van de 25 uitspraken met een toets van het beginsel van hoor en wederhoor betreffen er 15 (60%) gelijktijdig een beoordeling van de motivering die ten grondslag ligt aan de besluitvorming door de sportbond.⁶⁸ Die combinatie bevestigt de sterke aanwezigheid van deze twee beginselen als kernvoorwaarden voor de rechterlijke beoordeling van het regulerend handelen van sportbonden.

Verder laat de tabel bijvoorbeeld een associatie zien tussen enerzijds code 9 (motivering) en code 11 (vertrouwen en verwachtingen) (n=9) en anderzijds code 9 (motivering) en code 13 (gelijkheid) (n=8). Het samenvallen van deze codes kan verklaard worden doordat de rechter meer belang hecht aan een deugdelijke motivering daar waar de sportbond voorafgaand aan zijn besluitvorming gerechtvaardigde verwachtingen heeft gewekt bij de betrokkenen, maar daarvan alsnog is afgeweken.⁶⁹ Ook als een geval dat vergelijkbaar is met dat van de betrokkene, een andere behandeling door de sportbond krijgt, zal de rechter verlangen dat de sportbond deugdelijk motiveert waarom hij anders heeft beslist.⁷⁰ De associatie (n=10) tussen enerzijds code 12 (hoor en wederhoor) en anderzijds code 11 (vertrouwen en verwachtingen) laat zich daarentegen geheel niet eenvoudig verklaren. Deze vaststelling benadrukt dat niet de aangeduide aantallen doorslaggevend zijn, maar de kwalitatieve betekenis van de achterliggende rechterlijke overwegingen in hun context.⁷¹

6 Discussie

Het jurisprudentieonderzoek laat zien dat ten aanzien van de geselecteerde rechtspraak een kern van randvoorwaarden of beginselen bestaat waarop de rechterlijke beoordeling zich concentreert. Die kern betreft de naleving van de wet en interne regelgeving en de beginselen van evenredigheid, motivering en hoor en wederhoor. Daarbuiten wordt met name belang gehecht aan de mate waarin een sportbond transparant handelt en een betrokkene genoeg correcte informatie verschaft die raakt aan zijn positie, het gerechtvaardigd vertrouwen van de betrokkene eerbiedigt en gelijke gevallen gelijk behandelt.⁷² Gezamenlijk geven deze randvoorwaarden de lijnen aan waarbinnen een sportbond moet kleuren in de uitoefening van zijn verenigingsautonomie. Die bevinding bevestigt in grote mate de in de literatuur bestaande inzichten zoals beschreven in paragraaf 3 en vult deze nader aan.

Het jurisprudentieonderzoek laat zien dat ten aanzien van de geselecteerde rechtspraak een kern van randvoorwaarden of beginselen bestaat waarop de rechterlijke beoordeling zich concentreert

De vraag dringt zich op of een schending van deze kernvoorwaarden direct tot een toewijzing van de vordering jegens de sportbond leidt. Het jurisprudentieonderzoek laat zien dat dit inderdaad doorgaans het geval is. Een schending van een wet, statuut of interne regeling leidt in de meeste gevallen tot de nietigheid of vernietigbaarheid van een door de sportbond genomen besluit.⁷³ Hierbij komt de rechter, gelet op artikel 2:14 en 2:15 BW, geen discretionaire ruimte toe.⁷⁴ Een schending van voornoemde beginselen betekent dan ook een succesvolle klacht. Slechts in uitzonderlijke gevallen is dat niet zo.⁷⁵ De rechter kan namelijk bepaalde procedurele fouten door de vingers zien, mits die fouten op

⁶⁷ Zie reeds voetnoot 65 en uitgebreid Verbruggen 2021b, par. 3.2.5.

⁶⁸ Zie bijv. Rb. Arnhem (vzr.) 26 juni 2012, ECLI:NL:RBARN:2012:BX0082 (*Boonstra/NOCC*NSF*), r.o. 4.13; hof Amsterdam 18 december 2012, ECLI:NL:GHAMS:2012:4028 (*Appellanten/Koninklijk Nederlands Watersport Verbond*), r.o. 3.19; en Rb. Midden-Nederland (vzr.) 29 mei 2019, ECLI:NL:RBMNE:2019:2376 (*Visser/NTB en Ironman*), r.o. 4.34-4.35.

⁶⁹ Zie bijv. Rb. Zutphen (vzr.) 6 maart 2012, ECLI:NL:RBZUT:2012:BV7877 (*Wammes/KNGU*) betreffende de voorbarige voordracht van Epke Zonderland voor deelname aan de Olympische Spelen in Londen ten koste van Jeffrey Wammes. Zonderland werd namelijk zonder vormbehoud te hebben aangetoond voorgedragen, terwijl Wammes dat wel al had gedaan. De voorzieningenrechter verwijft de KNGU zonder deugdelijke motivering af te wijken van de geldende kwalificatieprocedure (r.o. 4.6), terwijl bij eiser voorafgaand aan de voordracht bepaalde verwachtingen werden gewekt over de noodzaak tot het aantonen van vormbehoud door Zonderland (r.o. 4.7).

⁷⁰ Zie bijv. Rb. Zutphen (vzr.) 2 juli 2012, ECLI:NL:RBZUT:2012:BX1199 (*Masela/KNGU*), r.o. 4.6 en 4.7.

⁷¹ Zie reeds de tekst bij voetnoot 67.

⁷² Daarmee is niet gezegd dat de beginselen die minder vaak voorkomen, minder belangrijk zijn. De toetsing richt zich – op basis van de analyse van die geselecteerde uitspraken – met name op deze kern. Ook beginselen aan de randen van die kern worden getoetst, maar slechts zelden leidt die toetsing tot een toewijzing van een vordering. Dat kan uiteraard ook betekenen dat sportbonden wat die beginselen betreft, redelijk of zorgvuldig handelen.

⁷³ Zie bijv. Rb. Zutphen (vzr.) 23 april 2012, ECLI:NL:RBZUT:2012:BW3598 (*Van Gerner/KNGU*), waarin wordt overwogen dat de KNGU in strijd met haar eigen regels voorbarig een voordracht deed van een turnster voor deelname aan de Olympische Spelen in Londen. De erkenning van de voorzieningenrechter van het verweer van de KNGU dat zij haar voordracht met een heldere motivering heeft omkleed en dat zij de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de selectiecommissie zorgvuldig heeft gewaarborgd (r.o. 4.6), doet daar niets aan af.

⁷⁴ Zie ook Van Vught 2019, p. 970.

⁷⁵ Vgl. A.J.M. Klein Wassink, *Toetsing van besluiten in het rechtspersonenrecht*, Deventer: Kluwer 2012, p. 98-99.

⁷⁶ Het enige voorbeeld in de dataset betreft Rb. Gelderland (vzr.) 21 oktober 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:6447 (*Jurylid/KNHS*), waar de jurylicentie van een KNHS-jurylid in strijd met het tuchtreglement voorshands werd ingetrokken. Bovendien werd het lid voorafgaand aan dat besluit niet gehoord, zodat er zonder de gebruikelijke procedurele rechtvaardigheid werd gehandeld. Niettemin oordeelt de voorzieningenrechter dat de KNHS niet onrechtmatig jegens het jurylid handelde. Het besluit tot intrekking was nog niet definitief en het jurylid is alsnog de gelegenheid geboden zijn zienswijzen te presenteren en men heeft getracht de verhoudingen te normaliseren.

⁷⁷ Zie bijv. Rb. Midden-Nederland (vzr.) 3 mei 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:2169 (*Franssen/Judo Bond Nederland*), waarin de voorzieningenrechter oordeelt dat het besluit van

de sportbond om een judoka uit de nationale selectie te zetten indruist tegen de redelijkheid en billijkheid, omdat dat besluit voor de judoka zeer ingrijpende gevolgen heeft (r.o. 4.10) en de bond met andere judoka's wel regelingen heeft getroffen die rekening houden met persoonlijke belangen (r.o. 4.15). De sportbond kan hierdoor inhoudelijk geen ander besluit nemen dan de judoka weer op te nemen in de selectie. Zie voor een vergelijkbaar geval Rb. Arnhem (vzr.) 11 januari 2008, ECLI:NL:RBARN:2008:BC2763 (*Eiseres / Taekwondo Bond Nederland*), waarin het draaide om de gebrekkige motivatie van de sportbond die ten grondslag lag aan het niet selecteren van een taekwondoka voor de Olympische Spelen in Beijing 2008 (r.o. 4.6).

78 Zie bijv. hof Arnhem-Leeuwarden 9 juni 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:4940 (*Appellant / KNVB*), r.o. 5.4: 'De (burgerlijke) overheidsrechter die de interne reglementering van een vereniging moet beoordelen, moet zich in beginsel beperken tot een marginale toetsing. Voor rechterlijk ingrijpen is slechts aanleiding als verenigingsbesluiten in redelijkheid niet hadden kunnen worden genomen.'

79 Zie daarover uitgebreid: D. Oliver, 'Common Values in Public and Private Law and the Public/Private Divide', *Public Law* 1997, p. 630-646 en W. van Gerven & S. Lierman, *Algemeen Deel. Veertig jaar later: privaatrecht en publiekrecht in een meergelaagd kader van regelgeving, rechtsvorming en regeltoepassing*, Mechelen: Kluwer 2010, p. 484-485 en 524-534 (wijzende op de gemeenschappelijke onderbouwing van het publiek- en privaatrecht en hun gedeelde 'beginselen van behoorlijk handelen' voor de rechterlijke toetsing van handelingen binnen hiërarchische gezagsverhoudingen).

80 Zie bijv. EHRM 2 oktober 2018, ECLI:CE:ECHR:2018:1002JUD004057510 (*Mutu & Pechstein / Zwitserland*), waarover T. Barkhuysen, 'Straatsburg en de rechtsbescherming van topsporters', *NJB* 2018/2049, afl. 39, p. 2049.

81 Zie bijv. hof Amsterdam 18 december 2012, ECLI:NL:GHAMS:2012:4028 (*Appellanten / Koninklijk Nederlands Watersport Verbond*), r.o. 3.19 (hoor en wederhoor) en Rb. Zutphen 21 juli 2010, ECLI:NL:RBZUT:2010:BN1808 (*Dynamic Gymnastics / KNGU*), r.o. 5.3 (inzake de mogelijkheid om het geschil twee maal in volle omvang beoordeeld te zien).

82 Zie voetnoten 20-22.

83 Zie voor het bestuursrecht art. 3:46 en 3:47 Algemene wet bestuursrecht. Zie R.J.N. Schlössels & S.E. Zijlstra, *Bestuursrecht in de sociale rechtsstaat. Band 1. Grondslagen, begrippen, normering, organisatie, wetgeving, uitvoering, handhaving*, Deventer: Wolters Kluwer 2017/313-315.

84 L.J.A. Damen e.a., *Bestuursrecht I. Systeem, bevoegdheid, bevoegdheidsuitoefening en handhaving*, Den Haag: Boom juridisch 2019, p. 358.

85 H.D. van Wijk/W. Konijnenbelt & R. van Male, *Hoofdstukken van Bestuursrecht*, Deventer: Kluwer 2014, p. 300.

86 Vgl. *Asser / Rensen 2-III* 2017/84 onder d, waarin over de ontzetting van een lid wordt gesteld: 'De beslissing tot ontzetting moet schriftelijk aan de betrokkene worden medegedeeld met opgave van redenen. Aan deze motiveringsplicht worden geen hoge eisen gesteld. Slechts als de redenen volstrekt nietszeggend of onbegrijpelijk zouden zijn, wordt niet aan de motiveringsplicht voldaan.'

een later moment zijn hersteld en tussentijds de belangen van de betrokkene niet zijn geschaad.⁷⁶

Een andere vraag betreft die van de grenzen van de marginale toetsing. Met een toetsing van de genoemde randvoorwaarden kan de burgerlijke rechter zich in sommige gevallen in de inhoudelijke besluitvorming van de sportbond mengen. De motiverings-, gelijkheids- en evenredigheidsbeginselen lijken vooral een route te vormen voor een dergelijke 'volledige' toets.⁷⁷ Hoewel het niet aan rechters is te bepalen of en, zo ja, welke maatregelen nodig waren in het concrete geval, komt hun oordeel er in dat geval feitelijk op neer dat de sportbond geen of een andere maatregel had moeten nemen. Rechters zijn zich terdege bewust van dit spanningsveld, zo blijkt uit de rituele passage die zij opnemen over de grenzen van hun toetsing.⁷⁸ Niettemin toetst de rechter soms de inhoudelijke afwegingen die ten grondslag liggen aan een besluit van de sportbond, maar dan via de band van de genoemde beginselen.

De toetsing van het regulerend handelen door een sportbond kent een sterke gelijkenis met de toets die de bestuursrechter uitvoert wanneer belanghebbenden zich verweren tegen een besluit van een bestuursorgaan. De genoemde randvoorwaarden doen denken aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, in het bijzonder de beginselen van legaliteit, procedurele zorgvuldigheid, motivering, *fair play*, evenredigheid, gelijkheid en het verbod op willekeur. Deze beginselen beschermen burgers tegen onbehoorlijke machtsuitoefening door overheden, zoals de genoemde randvoorwaarden sporters beschermen tegen onbillijke machtsuitoefeningen van sportbonden. Bij dergelijke asymmetrische gezagsverhoudingen blijken rechtsbeginselen in het publiekrecht en het privaatrecht een gelijke normerende rol te vervullen.⁷⁹ Deze vaststelling rijmt met recente jurisprudentie die private geschilbeslechting in verenigingsverhoudingen onderwerpt aan fundamentele beginselen van goede procesorde volgens uit artikel 6 EVRM.⁸⁰ Ook in de geselecteerde rechtspraak hanteren rechters deze maatstaf ter beoordeling van tuchtrechtelijke maatregelen.⁸¹

De vraag is evenwel of de betekenis van de rechtsbeginselen in de publiek- en privaatrechtelijke gezagsverhoudingen dezelfde is en moet zijn. Zo bestaat in de literatuur discussie over de vraag in hoeverre artikel 6 EVRM moet gelden voor het private verenigingsrecht.⁸² Het hier gepresenteerde jurisprudentieonderzoek laat zien dat de invulling van de beginselen in de publiek- en privaatrechtelijke context veel gelijkenis kan vertonen. Een voorbeeld betreft de toetsing van het motiveringsbeginsel. In de kern vergt dit beginsel dat een besluit is gestoeld op een motivering die logisch, consistent en overtuigend is, zodat zij dat besluit kan dragen.⁸³ In de bestuursrechtelijke context omvat het beginsel onder meer de verplichting om de rechtsgronden waarop een besluit is gebaseerd, weer te geven.⁸⁴ Ook moet de motivering schriftelijk en overtuigend zijn en moet zij de feiten correct en volledig in kaart brengen.⁸⁵

Het onderzoek onderstreept dat de invulling van de rechtsbeginselen in de publiek- en privaatrechtelijke context veel gelijkenis vertoont

De geanalyseerde rechtspraak laat zien dat de burgerlijke rechter het regulerend handelen van sportbonden op soortgelijke facetten beoordeelt.⁸⁶ Wat de rechter toetst, is in essentie of de gegeven motivering het besluit redelijkerwijs kan dragen. Dat houdt in dat het besluit niet lichtvaardig mag zijn genomen⁸⁷ en de gegeven motivering inzichtelijk moet zijn.⁸⁸ Ook moet het onderzoek dat door de bond is uitgevoerd ter onderbouwing van zijn handelen de feiten correct en evenwichtig weergeven.⁸⁹ In het algemeen moet worden aangenomen dat naarmate de belangen voor de betrokkenen groter zijn, aan de motivering van het regulerend handelen door de sportbond hogere eisen mogen worden gesteld. Motivering vergt namelijk maatwerk, waarbij rekening moet worden gehou-

den met de specifieke omstandigheden van het geval en de aard van het besluit (bijv. discretionair of niet, sanctionerend of niet).⁹⁰

Door de analyse van de geselecteerde rechtspraak is een kern van criteria en beginselen blootgelegd die met grote regelmaat de toetsing door de rechter vormgeeft, te weten de naleving van de wet en interne regelgeving en de beginselen van evenredigheid, motivering en hoor en wederhoor

7 Conclusie

Met dit artikel is beoogd om op basis van een systematische jurisprudentie-analyse in kaart te brengen overeenkomstig welke randvoorwaarden en beginselen de burgerlijke rechter het regulerende handelen van sportbonden beoordeelt. Door de analyse van de geselecteerde rechtspraak is een kern van criteria en beginselen blootgelegd die met grote regelmaat de toetsing door de rechter vormgeeft, te weten de naleving van de wet en interne regelgeving en de beginselen van evenredigheid, motivering en hoor en wederhoor. Daarbuiten beoordeelt de rechter relatief vaak of de sportbond transparant is in zijn handelen, het gewekte vertrouwen onder betrokkenen eerbiedigt en gelijke gevallen gelijk behandelt. Voor die toetsing kunnen zowel verenigingsrechtelijke als verbintenisrechtelijke rechtsgron-

den de basis vormen. Een schending van de kernvoorwaarden maakt het onderliggende besluit in beginsel nietig of vernietigbaar, maakt althans dat er onrechtmatig jegens de sporter of andere betrokkene wordt gehandeld. Door op deze wijze de toetsing vorm te geven, biedt de burgerlijke rechter een belangrijke mate van rechtsbescherming aan sporters en andere betrokkenen die door het regulerend handelen van machtige sportbonden in hun belangen worden geraakt. Het privaatrecht vormt aldus een belangrijke rechtsbron voor de regulering van private sportregulering.⁹¹

Het systematische jurisprudentie-onderzoek dat ten grondslag ligt aan deze bevindingen is tijdrovend gebleken. Niet alleen de verzameling en selectie van uitspraken, maar ook het borgen van de consistente vergelijkende analyse daarvan kostte veel tijd. De omvang van de te analyseren jurisprudentie maakte die aanpak echter noodzakelijk om tot een betrouwbare en valide beantwoording van de centrale onderzoeksvraag te komen. De hulpmiddelen die NVivo de onderzoeker daarbij biedt, zijn essentieel gebleken.⁹² Niet alleen ondersteunt de software het slim organiseren en beheeren van de vele uitspraken, zodat het overzicht bewaard blijft. Ook is NVivo de onderzoeker dienstbaar met het ontwikkelen en testen van een robuust codeerschema en het in context kunnen analyseren van gecodeerde tekstpassages. Die kwalitatieve analyse werkt echter het beste als de uitspraken van min of meer gelijke rang zijn en aldus dezelfde juridische autoriteit genieten.⁹³ Gelijksortigheid in de data bevordert derhalve de consistentie en betrouwbaarheid in de analyse.

87 Zie bijv. Rb. Utrecht (vzr.) 8 november 2001, ECLI:NL:RBUTR:2001:AD5873 (*Eisers / Koninklijk Nederlands Watersport Verbond*), r.o. 3.10 en Rb. Gelderland (vzr.) 12 augustus 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:4504 (*Van Gelder / NOC&NSF*), r.o. 4.10.

88 Zie bijv.: Rb. Arnhem (vzr.) 11 januari 2008, ECLI:NL:RBARN:2008:BC2763 (*Eisers / Taekwondo Bond Nederland*), r.o. 4.6 en Rb. Zutphen (vzr.) 2 juli 2012, ECLI:NL:RBZUT:2012:BX1199 (*Masela / KNGU*), r.o. 4.7.

89 Zie bijv. Rb. Utrecht (vzr.) 18 september 2001, ECLI:NL:RBUTR:2001:AD3577 (*Assistent-scheidsrechter / KNVB*), r.o. 3.10; Rb. Utrecht (vzr.) 1 december 2010, ECLI:NL:RBUTR:2010:BO5684 (*Schaatscoach / KNSB*), r.o. 4.7; Rb. Oost-Nederland (vzr.) 26 maart 2013, ECLI:NL:RBONE:2013:BZ5500 (*Oud-bondscoach / KNGU*), r.o. 4.3.3; en Rb. Midden-Nederland (vzr.) 29 mei 2019, ECLI:NL:RBMNE:2019:2376 (*Visser / NTB en Ironman*), r.o. 4.34-4.35.

90 Vgl. Schlóssels & Zijlstra 2017, p. 314.

91 Zie uitgebreid over de wijze waarop het privaatrecht regulerend kan werken voor diverse vormen van private regulering: P. Verbruggen (red.), *Regulating Private Regulators: Understanding the Role of Private Law* (*European Review of Private Law* 2019, afl. 2, themanummer), Alphen a/d Rijn: Kluwer Law International 2019.

92 Zie uitgebreid Verbruggen 2021b.

93 Vgl. M. Hall & R. Wright, 'Systematic Content Analysis of Judicial Opinions', *California Law Review* 2008, afl. 1, p. 63-64 en 83-84.